

«Οι καμπάνες» του Γιώργου Θεοτοκά και η ερμηνεία του προπατορικού αμαρτήματος (Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Στο τέλος αυτού του μυθιστορήματος διατυπώνονται και τα οριστικά συμπεράσματά του, όπως συμβαίνει και σε ένα επιστημονικό κείμενο. Έτσι, ο πανεπιστημιακός καθηγητής ψυχιατρικής Κάρολος Δάνδολος έχει, πλέον, ολοκληρωμένη εικόνα της ασθένειας τού αποθανόντος, πλέον, ασθενή του Κωστή Φιλομάτη, διοικητή Τράπεζας, διακεκριμένου κι αυτοδημιούργητου οικονομολόγου. Κατανοεί, έτσι, καλύτερα τις επιλογές του, την προσπάθειά του να φτάσει στην κορυφή του Σινά, τις αναζητήσεις του στην Παλαιά Διαθήκη, στην Έξοδο και το Δευτερονόμιο, αφού πάσχιζε να βρει πού έσφαλε ο άνθρωπος και έχασε τον δρόμο του.

Του δίνεται, μάλιστα, του ψυχιάτρου η ευκαιρία να συνομιλήσει στο θεοβάδιστο όρος Σινά με τον ερημίτη πατέρα Παχώμιο για το φλέγον αυτό θέμα και να λάβει μια θεολογική απάντηση:

Εδώ, νομίζω, ότι βρίσκεται το κέντρο του ζητήματος: στο δέντρο της γνώσης. Υπήρχε, βλέπετε, ρητή και κατηγορηματική απαγόρευση να το αγγίξουν οι πρωτόπλαστοι. Από το σημείο αυτό, κατά την ταπεινή μου γνώμη, πήρε στραβό δρόμο ο πολιτισμός. [...]

Όταν λέμε πως μια πράξη απαγορεύεται, δεν εννοούμε, και καλά και σώνει, πως δε θα γίνει ποτέ. Εννοούμε πως δεν επιτρέπεται να γίνεται με τρόπο αυθαίρετο, εϊκή και ως έτυχε. Βλέπετε, εμείς παραδεχόμαστε την αρχή της οικονομίας. Να φάμε από το δέντρο της γνώσης κατ'οικονομίαν- μάλιστα, έτσι είναι, δε γίνεται αλλιώς. [...] Οι πρωτόπλαστοι φέρθηκαν όλως διόλου επιπόλαιοι, χωρίς να αναλογιστούν τις συνέπειες της πράξης τους. Τους μπέρδεψε ο όφιος [1].

Στη συνέχεια ο καθηγητής υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με το χριστιανικό δόγμα, το προπατορικό αμάρτημα εξαγοράστηκε από τη σταυρική θυσία του Ιησού· αλλά ο ερημίτης μοναχός εκφράζει τις αμφιβολίες του για το κατά πόσον ο όφιος επέτρεψε στον άνθρωπο να επωφεληθεί από αυτό. Οι απόψεις που διατυπώνονται φαίνονται,

μάλλον, κοινότυπες και είναι οι κρατούσες στην κοινή γνώμη.

Παρόλα αυτά η «κατανόηση» του προπατορικού αμαρτήματος δεν έγινε με τον ίδιο τρόπο στον χριστιανικό κόσμο. Στη χριστιανική Δύση οι λατίνοι Πατέρες κατανοώντας την έννοια της θεότητας ως απρόσωπης, οδηγούν την σχέση Θεού και ανθρώπου στην θρησκευτική χρησιμοθηρία και τη δικανική ηθική. Πιστεύουν ότι η παραβίαση της θεϊκής εντολής από τον άνθρωπο διαταράσσει τη θεϊκή δικαιοσύνη και προσβάλλει το μεγαλείο του Θεού. Η οργή του Θεού απαιτεί ένα ισάξιο αντίτιμο με το μέγεθος της προσβληθείσης αξίας, γι' αυτό και «θυσιάζεται» ο Υιός Του, για να αποκατασταθεί η δικαιοσύνη Του και να εξιλεωθεί η αμαρτωλή ανθρωπότητα [2]. Η προσέγγιση αυτή μετέτρεψε, σύμφωνα με την κριτική της χριστιανικής ανατολής, το Θεό της αγάπης σε τιμωρό, τον άνθρωπο σε αξιοκατάκριτο αμαρτωλό, τους κληρικούς σε επαγγελματίες ενός μεταφυσικού μονοπωλίου και την Ιστορία σε χώρο του απόλυτου προορισμού και της ανελευθερίας του ανθρώπου [3].

Στη χριστιανική ανατολή οι Πατέρες εμβαθύνοντας θεολογικά το ίδιο γεγονός κατανοούν το «δέντρο της γνώσης του καλού και του κακού» ως μια δοκιμασία και μια άσκηση για τον άνθρωπο, η οποία θα τον οδηγούσε στην αυτογνωσία της κτιστότητάς του [4], δηλαδή ότι η φύση του είναι μεταβλητή [5] και μπορούσε δυνητικά να οδηγηθεί είτε στην ολοκλήρωσή του είτε στο μηδενισμό του. Η εσφαλμένη όμως αυτογνωσία του τον οδήγησε στη σύγχυση της γνώσης των ορίων του και αντί να πάρει τον δρόμο της προκοπής και της τελείωσης, επέλεξε αυτόν της φθοράς και της πτώσης του [6]. Προσθέτουν, επίσης, ότι και δίχως το προπατορικό αμάρτημα υπήρχε η αναγκαιότητα να γίνει η τελειωτική πορεία και

να πλησιάσει ο Θεός τον άνθρωπο [7]. Η φιλανθρωπία του Θεού, και όχι η προσπάθειά Του να αποκαταστήσει την τάξη της δικαιοσύνης, είναι ανεξάντλητη [8].

Από ό,τι γίνεται κατανοητό οι απόψεις της Δυτικής θεολογίας φαίνεται να επικρατούν, σύμφωνα με το κείμενο, στην τρέχουσα ηθική της ορθόδοξης ανατολής. Το «δυτικό» όνομα του ψυχιάτρου, Κάρολος Δάνδολος, έχει, ίσως, στην περίπτωση αυτή, τη βαρύτητά του.

Βέβαια, ένας δημιουργός, όπως ο Θεοτοκάς, όταν συγγράφει λογοτεχνία, δεν λειτουργεί με όρους ομολογιακών και δογματικών αντιπαραθέσεων· εξάλλου η δημιουργικότητα είναι ένας δρόμος που επιτρέπει στον άνθρωπο να πλησιάσει το Δημιουργό, τον ίδιο το Θεό! Αυτόν φαίνεται να αναζητούσε κι ο ίδιος επίμονα εκείνη την περίοδο της ζωής του εντρυφώντας στη Βίβλο.

Παραπομπές:

- 1. Γ. Θεοτοκάς, *Οι καμπάνες* (Αθήνα, εκδόσεις Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» 32011) σ. 137-138.**
- 2. π. Ν. Λουδοβίκος, «Το πρόβλημα του κακού: από τον Αυγουστίνο στη σύγχρονη γενετική», *Σύναξη* 94 (2005), σ. 66. Ο Αυγουστίνος Ιππώνος είναι αυτός που συνδέει το κακό με το «Προπατορικό αμάρτημα», όπως το ονομάζει ο ίδιος το 396, γι' αυτό και χαρακτηρίζεται ως ο «πατέρας της ενοχής» στη Δύση. (63-73)**
- 3. Στ. Γιαγκάζογλου, «Το Ορθόδοξο Ήθος», στο Κ. Αγόρας, Στ. Γιαγκάζογλου, π. Ν. Λουδοβίκος, Στ. Φωτίου *Πίστη και Βίωμα της Ορθοδοξίας, τόμος Α΄, Δόγμα, Πνευματικότητα και Ήθος της Ορθοδοξίας* (Πάτρα: Εκδόσεις Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2002) σ. 281. (245 - 304)**
- 4. Ιωάννης Δαμασκηνός, «Έκδοσις ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως», *P.G.* 94, 916D: «*Το δε της του καλού τε και κακού γνώσεως ξύλον η της πολυσχεδούς θεωρίας διάγνωσις. Αύτη δε εστιν η της οικείας επίγνωσις φύσεως*».**
- 5. Ν. Ματσούκας, «Το προπατορικό αμάρτημα και το πρόβλημα του κακού», *Δογματική και συμβολική θεολογία Β* (Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός οίκος Π. Πουρναράς, 62008) σ. 203. (202-216)**
- 6. Ν. Ματσούκας, «Το προπατορικό αμάρτημα και το πρόβλημα του κακού», ό.π., σ. 205.**
- 7. Ν. Ματσούκας, ό.π., σ. 204.**

8. Ν. Ματσούκας, όπ. παρ., σ. 207.